

УДК 35.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.36>

Ровенська В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Економіка підприємства»,
ДВНЗ «Донбаська державна машинобудівна академія»

МЕДІАЦІЯ ЯК МЕТОД ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

У статті визначено, що медіація є оптимальним інструментом урегулювання соціальних конфліктів. У ході проведення медіації створюються умови для діалогу, у процесі якого відбувається відновлення відносин, внутрішньоособистісних статусів учасників конфлікту. Аналіз поглядів експертів-медіаторів на можливість застосування медіації як методу вирішення соціальних конфліктів в Україні дає змогу зробити висновок про те, що медіація розглядається як елементарний акт соціальної взаємодії двох суб'єктів, її внутрішня будова відповідає формулі «конфлікт – діалог – згода». По-перше, це означає, що змістом медіації є перехід взаємодії суб'єктів з одного стану в інший, у процесі цього переходу взаємодія суб'єктів змінює не лише спрямованість, а й характер, причому під впливом самих учасників взаємодії. Запропоновано схему організації проведення медіативної процедури, яка складається з восьми етапів. Доведено, що ефективність упровадження технології медіації залежить від отриманої користі для суспільства та орієнтується на такі досягнення, як: створення системи, яка дає змогу зацікавленим громадянам вільно використовувати медіацію для вирішення суперечок, конфліктних ситуацій; скорочення кількості здійснених неповолітніми правопорушень; зменшення кількості родин, що розпалися. Загалом спостерігається позитивна тенденція: вітчизняний бізнес усе частіше намагається врегулювати суперечки за допомогою комерційної медіації, відкладаючи судовий розгляд «на потім». І хоча відсутність спеціального закону про медіацію негативно впливає на рівень довіри до цієї інституції, переваги медіації роблять цей інструмент вирішення конфліктів украй привабливим і перспективним. Однак упровадження медіації в правову систему України може супроводжуватися низкою проблем, це, зокрема, низька правова культура населення та несприйняття нової послуги як альтернативи традиційному судочинству, відсутність законодавчого врегулювання та фінансової підтримки, проблема вибору кваліфікованого медіатора.

Ключові слова: технологія медіації, соціальний конфлікт, медіативна процедура, медіатор, психологічний комфорт, суперечка, сторона конфлікту.

МЕДИАЦИЯ КАК МЕТОД РАЗРЕШЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ КОНФЛИКТОВ В УКРАИНЕ

Ровенская В.В.

В статье определено, что медиация является оптимальным инструментом урегулирования социальных конфликтов. В ходе проведения медиации создаются условия для диалога, в процессе которого происходит восстановление отношений, межличностных статусов участников конфликта. Анализ взглядов экспертов-медиаторов на возможность применения медиации как метода решения социальных конфликтов в Украине позволяет сделать вывод о том, что медиация рассматривается как элементарный акт социального взаимодействия двух субъектов, ее внутреннее строение соответствует формуле «конфликт – диалог – согласие». Это означает, что содержанием медиации является переход взаимодействия субъектов из одного состояния в другое. В процессе этого перехода взаимодействие субъектов изменяет не только направленность, но и характер, причем под влиянием самих участников взаимодействия. Предложена схема организации проведения медиативной процедуры, которая состоит из восьми этапов. Доказано, что эффективность внедрения технологии медиации зависит от полученной пользы для общества и ориентируется на такие достижения, как: создание системы, которая позволяет заинтересованным гражданам свободно использовать медиацию для решения споров, конфликтных ситуаций; сокращение количества осуществленных несовершеннолетними. В целом наблюдается положительная тенденция: отечественный бизнес все чаще старается урегулировать спор с помощью коммерческой медиации, откладывая судебное разбирательство «на потом». И хотя отсутствие специального закона о медиации отрицательно влияет на уровень доверия к этой категории, преимущество медиации делает этот инструмент решения конфликтов крайне привлекательным и перспективным. Однако внедрение медиации в правовую систему Украины может сопровождаться рядом проблем, это, в частности, низкая правовая культура населения и невосприятие новой услуги как альтернативы традиционному судопроизводству, отсутствие законодательного урегулирования и финансовой поддержки, проблема выбора квалифицированного медиатора.

Ключевые слова: технология медиации, социальный конфликт, медиативная процедура, медиатор, психологический комфорт, спор, сторона конфликта.

MEDIATION AS A METHOD OF RESOLVING SOCIAL CONFLICTS IN UKRAINE

Rovenska Viktoriia

The article identifies that mediation is the optimal tool for resolving social conflicts. In the course of mediation, conditions are created for dialogue, in the process of which the relations and the interpersonal statuses of the conflict participants are restored. The analysis of the views of mediators on the possibility of using mediation as a method of resolving social conflicts in Ukraine suggests that mediation is regarded as an elementary act of social interaction between two subjects, its internal structure corresponds to the formula: conflict-dialogue-consent. First, it means that the content of mediation is the transition of interaction between subjects from one state to another. In the course of this transition, the interaction of the subjects changes not only the orientation but also the nature, and under the influence of the participants themselves. The scheme of organization of carrying out mediation procedure which consists of eight stages is offered. It is proved that the effectiveness of the implementation of mediation technology depends on the received benefit for the society and is guided by such achievements as: creation of a system that allows interested citizens to freely use mediation to resolve disputes, conflicts; reducing the number of juvenile offenses; reducing the number of disintegrating families. Despite the lack of legal regulation, which makes the procedure itself not completely understandable for domestic businesses, mediation has good prospects for development in Ukraine. And the main attractive features of mediation are flexibility, responsiveness, lack of formalism and bureaucracy. On the whole, there is a positive trend: the domestic business is increasingly trying to settle disputes through commercial mediation, postponing litigation "until later." Although the absence of a specific law on mediation has a negative effect on the level of trust in this institution, the benefits of mediation make this conflict resolution tool extremely attractive and promising. However, the implementation of mediation in the legal system of Ukraine can be accompanied by a number of problems: in particular, the low legal culture of the population and the rejection of the new service as an alternative to traditional justice, lack of legislative regulation and financial support, the problem of choosing a qualified mediator. Do not be amazed at all the over-relocation of the media, it is problematic to reserve in Ukraine in this way. In order to develop the Institute of Mediation in our country, it's almost time for effort, but when you turn to positive methods, you can say the same thing about it. You can add a clear plan for the introduction of media in Ukraine: 1. Preparing the draft law "On Media", consolidating it, and introducing it into the background. 2. Wanting to signify that bill No. 2425a-1 of July 3, 2013, "On Mediation," after restraining at the top of the radar, through political processes, because they went into kindergarten, didn't catch them. 3. The introduction of the amendment to the dignity of the legislation. 4. Our national laws have even more elementary basis for the provision of medical services. 5. Such norm in procedural law, as a reconciliation – Art. 175 of the Civil Procedural Code and Art. 78 of the Gospodarsky procedural code, which regulate the arrangement between the parties of the ship process of the world 3 s due to a method of settlement of a dispute on the basis of a reciprocal act. However, such norms require that additional payment be introduced when the law is adopted on mediation. 6. Carrying out of roses, explanatory, educational and educational robots for training mediators. Confirmation of mediation in legislation will be without deafness, but it will not be necessary for anyone to take advantage of the whole institute and develop it. Mediators may have buti professions of their own help, and the state is guilty of transferring it.

Keywords: mediation technology, social conflict, mediation procedure, mediator, psychological comfort, dispute, conflict side.

Постановка проблеми. Конфлікти є невід'ємною частиною життя кожної людини, суспільства та держав. Вони можуть сприяти розвитку цих суб'єктів, а можуть призвести до погіршення відносин та завдати невідворотної шкоди у вигляді матеріальних та людських утрат. Результат перебігу конфліктів залежить від ставлення та поведінки суб'єктів у ньому. На сучасному етапі розвитку суспільства намагаються виробити такі методи вирішення конфліктів, які б давали змогу зменшити чи уникнути шкоди та сприяти подальшому розвитку. Наша країна, перебуваючи на шляху побудови правової держави і громадянського суспільства, зацікавлена в налагодженні конструктивного соціального діалогу. Медіація є оптимальним інструментом, який забезпечує цей діалог і є способом урегулювання соціальних конфліктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теренах України відсутні комплексні дослідження застосування методу медіації у вирішенні соціальних конфліктів. Попри численну кількість наукових робіт із тематики медіації О. Адамантіс, Н. Бондаренко-Зелінської, Я. Валюк, Л. Власової, О. Ващук, А. Гайдука, О. Горової, Ю. Губар, С. Задорожної, В. Землянської, Г. Єременко, В. Маляренка, Л. Мамчур, Ж. Мішиної,

Т. Подковенко, Н. Прокопенко, В. Тісногуз, К. Шершун, А. Чернеги, Д. Яніцької та ін., аспект політичної чи суспільної медіації серед українських дослідників не знайшов свого відображення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз поглядів експертів-медіаторів на можливість застосування медіації як методу вирішення соціальних конфліктів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У загальному розумінні термін «медіація» (від лат. mediatio – посередництво, середина), що закріпився у другій половині ХХ ст., – це процес переговорів між сторонами за участю нейтральної третьої сторони – медіатора з метою пошуку взаємовигідного рішення. Медіація як метод вирішення конфліктів передбачає участь у процесі третьої сторони (не суб'єкта конфлікту), яка сприяє комунікації та досягненню домовленостей між сторонами конфлікту.

Існує певний діалектичний взаємозв'язок між протилежними функціями конфлікту. Обидві сторони програмує їх: для себе – перш за все позитивні наслідки конфлікту, а для противника – негативні. Більше того, сприятливі наслідки для себе перед конфліктом убагачуються лише за нанесення максимальної шкоди для

іншого. Але в реальності в абсолютній більшості випадків наслідком дестабілізуюче-руйнівних функцій конфлікту піддаються обидві сторони [1].

Інтеграційна та інформативна функції конфліктів настільки важливі для модернізації, що вона видається недосяжною для тих суспільств, які намагаються придушити внутрішні конфлікти. Як зазначає Л. Козер, «соціальний конфлікт – це завжди соціальна взаємодія ... найважливішими проміжними змінними, що впливають на виникнення конфлікту, є ступінь і спосіб легітимації влади і системи статусів» [2, с. 59].

І.І. Копайгора під соціальним конфліктом розуміє протиборство двох або декількох суб'єктів, зумовлене протилежністю (несумісністю) їхніх інтересів, потреб і системи цінностей [3, с. 79].

У соціальній психології вчені розглядають медіацію як специфічну форму регулювання спірних питань, конфліктів, узгодження інтересів. Х. Бесемер визначив медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони. Більшість учених визначає медіацію як певний підхід до розв'язання конфлікту, в якому нейтральна третя сторона забезпечує структурований процес, щоб допомогти сторонам, які конфліктують, знайти взаємоприйнятне рішення спірних питань [4]. Зовнішній вимір медіації як елементарного акту соціальної взаємодії і, відповідно, процедури досягнення угоди, юридичної або політичної, являє собою обмін, добровільно здійснюваний сторонами взаємодії, у формі взаємних поступок. Обмін як зовнішня сторона медіативної взаємодії оформляється у вигляді прийомів, правил і технологій конструювання поля, в якому здійснюється ця взаємодія суб'єктів (акторів), а також розподіл позицій і ролей [5, с. 187].

Внутрішній план медіативної взаємодії, його невидимо, за висловом П. Бурдье, структуру утворюють відносини суб'єктів взаємодії, які характеризуються відмінностями в їх взаємному розташуванні та бінарністю.

Г.В. Єрмоєнко визначає медіацію як процес переговорів щодо вирішення спірного питання, до якого залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), що проводить цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін із приводу суті спору й активно допомагає їм зрозуміти власні інтереси, оцінити можливість компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнило б їх [6].

У Посібнику ООН з ефективною медіації, прийнятому у 2012 р., надається таке визначення медіації: це процес, за допомогою якого третя сторона надає допомогу двом чи більше сторонам, за згодою останніх, запобігти, управляти та вирішити конфлікт, допомагаючи їм із цією метою виробити взаємовигідне рішення [7].

Слід зауважити, що особливістю соціальної медіації є питання представництва груп осіб, інтереси яких залучені у конфлікт. У такому разі під час проведення медіативних процедур одним із найважливіших є питання про те, хто й як повинен представляти заінтересованих осіб, оскільки вони всі, звичайно, не можуть брати участь у процедурі. Окрім того, виникає низка проблем у зв'язку з тим, що рішення, прийняті у такому процесі, повинні задовольняти не тільки самих представників, а й групи, яких вони представляють [9]. А. Шмельов дає таке визначення політичної медіації: альтернативний спосіб вирішення конфліктів за участю посередника між спеціальними (специфічними) акто-

рами – суб'єктами політичного процесу; один із видів галузевої медіації [10].

На думку О.А. Антонюк, міжнародна публічна медіація ґрунтується на принципах і методах, властивих інститутіві безпосередніх переговорів, з урахуванням додаткових прав і обов'язків сторін щодо медіатора, а також відповідних компетенцій останнього з додатковим урахуванням особливостей суверенного статусу сторін суперечки [11].

Як зазначає В.Ю. Полянська, мистецтво медіації – це процес організації такої дискурсивної практики між сторонами політичного конфлікту, коли політичні протиріччя ефективно розв'язуються, рішення конфлікту не нав'язується однією зі сторін, а знаходиться сторонами у добровільному порядку з урахуванням їхньої специфіки [12, с. 126].

Процес медіації можна визначити як один із способів урегулювання суперечки за участю незацікавленого посередника (медіатора). Сторони, що приймають участь у конфлікті, самі знаходять взаємовигідне рішення завдяки допомозі медіатора. У цьому разі конфліктуючі сторони самі приходять до рішення про припинення суперечки. Основні принципи процедури медіації: добровільності участі в процедурі медіації; конфіденційності; рівноправності сторін; неупередженості (нейтральності) медіаторів; співробітництва; відкритості; взаємоповаги; відповідальності. Як і будь-яке нововведення, дана процедура має і переваги, і недоліки. Серед переваг слід зазначити такі: економія часу, грошових ресурсів та емоційних сил учасників; індивідуальність визначення обстановки, організації, регламенту й змісту процесу під час проведення кожної конкретної процедури медіації; орієнтація медіації не стільки на сам конфлікт (з'ясування хто правий, хто винуватий), скільки на конструктивний пошук компромісу. Використовуючи примирливу процедуру, сторони самостійно приходять до вирішення проблеми на відміну від судового розгляду, де рішення приймає суд; легкість підстроювання під потреби учасників процедури в плані витрат часу й обліку емоційних й особистих аспектів суперечки, за бажання можна врегулювати конфлікт буквально за кілька годин; повна захищеність сфери приватних інтересів учасників, оскільки процес медіації – це конфіденційний процес, примирливі процедури характеризуються відсутністю публічності, що дає змогу уникнути розголошення комерційної інформації й гарантує відсутність репутаційних ризиків; довговічність досягнутих домовленостей у разі вирішення суперечки за допомогою медіації. Під час використання деяких примирливих процедур сторони вправі це зробити, що викликає довіру сторін до такої особи й зміцнює ефект результату примирення [13, с. 204]. Попередньо сторонам повинна бути надана інформація, що характеризує рівень його професійних знань, утворення, досвід та ін. Учасники можуть зустрітися з потенційним посередником і переконатися в його компетентності. Можливість виходу з процесу забезпечується добровільністю участі. Якщо сторони вважають продовження діалогу недоцільним, вони вправі його зупинити. Відсутність корупційного складника, незалежність посередника. Медіатор не зацікавлений у вирішенні конфлікту на користь якої-небудь сторони. У разі неможливості нейтральності медіатор повинен відмовитися від проведення процедури. Додатковим

Рис. 1. Схема організації проведення медіативної процедури

Джерело: розроблено автором

чинником нейтральності є оплата послуг медіатора обома сторонами в рівних частках. Запобігання збитку компанії від внутрішніх конфліктів. Відомий факт, що втрати організації в цьому випадку можуть становити до 65% фонду оплати праці. Медіатор як фахівець, що враховує закономірності розвитку конфлікту, може вирішити ситуацію найбільш «безболісним» способом. Узагальнено схему організації проведення медіативної процедури представлено на рис. 1.

Типова процедура медіації складається з таких етапів.

1-й етап медіації – вступне слово медіатора. На самому початку медіатор пояснює сторонам, що таке процес медіації, розповідає, на яких принципах він побудований, описує свої функції у цьому процесі, свою роль і роль учасників у майбутніх переговорах, представляється сам, знайомить зі сторонами. Процес медіації займає не менш 2,5–3 годин, тому медіатор з'ясовує, чи мають сторони вільний час, необхідний для ведення переговорів. Якщо одна зі сторін не має можливості, то дебати переносяться на інший час. Отже, на даному етапі медіації медіатор повідомляє сторонам величезний інформаційний масив, однак варто врахувати, щоб ця інформація не стала нудним монотонним монологом. Вступне слово займає у середньому 10–15 хвилин, воно повинне чітко відповідати суті питання і логічно вибудовано. У вступному слові медіатор прагне створити відповідну психологічну атмосферу, необхідну для ведення процесу медіації.

2-й етап медіації – презентація сторін. Медіатор дає можливість кожній з конфліктуючих сторін дати відомості про те, у чому полягає суть суперечки. Першій пропонується виступити тій стороні, що з'явилася ініціатором даного процесу. У ході виступу сторін медіатор уважно слухає, намагається не упустити важливі деталі, задає уточнюючі питання, якщо це необхідно. Під час процесу медіації важливо дати висловитися кожній зі сторін. Після закінчення слухань медіатор сам переказує суть виступів, не даючи їм оцінок і згладжуючи гострі моменти. На цьому етапі використовується «ехо-техніка».

3-й етап медіації – дискусія. На цьому етапі медіатор дає можливість конфліктуючим сторонам виступити в дебатах і висловити свої зауваження й пропозиції. Процес упровадження технології медіації складається з таких етапів (рис. 2): 1. Організаційного, спрямованого на вирішення організаційних питань діяльності з реалізації технології медіації. 2. Практичного, спрямованого на реалізацію технології медіації як основного механізму діяльності служби медіації. 3. Аналітичного, що передбачає оцінку ефективності реалізації технології, а також аналіз результатів упровадження технології медіації.

Практичний етап спрямований на реалізацію технології медіації як основного механізму діяльності служби медіації. Основною діяльністю служби медіації є розроблення і проведення відновлювальної програми, яка виступає інструментом вирішення суперечок і конфліктних ситуацій, сприяє їх попередженню, що, своєю чергою, сприяє зниженню кількості сімей, які опинилися у соціально небезпечному становищі. Однією з умов успішного проведення відновлювальної програми є чітко організований порядок роботи медіатора, який виражається у послідовному, структурованому веденні процесу переговорів. Підготовчий етап передбачає вирішення організаційних питань: інформування отримувачів послуг про можливість проведення відновлювальної програми, встановлення контакту зі сторонами, отримання добровільної згоди на проведення медіації. Аналітичний етап передбачає оцінку ефективності реалізації технології, а також аналіз результатів упровадження технології медіації. Оцінка ефективності реалізації технологій медіації ґрунтується на підсумках проведення відновлювальної програми і визначається отриманням позитивних результатів: оптимізація (стабілізація) сімейних відносин, подолання чинників сімейного неблагополуччя; збільшення кількості підготовлених медіаторів, які здійснюють діяльність на професійній основі; збільшення кількості проведених відновлювальних програм; збільшення укладених медіативних угод та

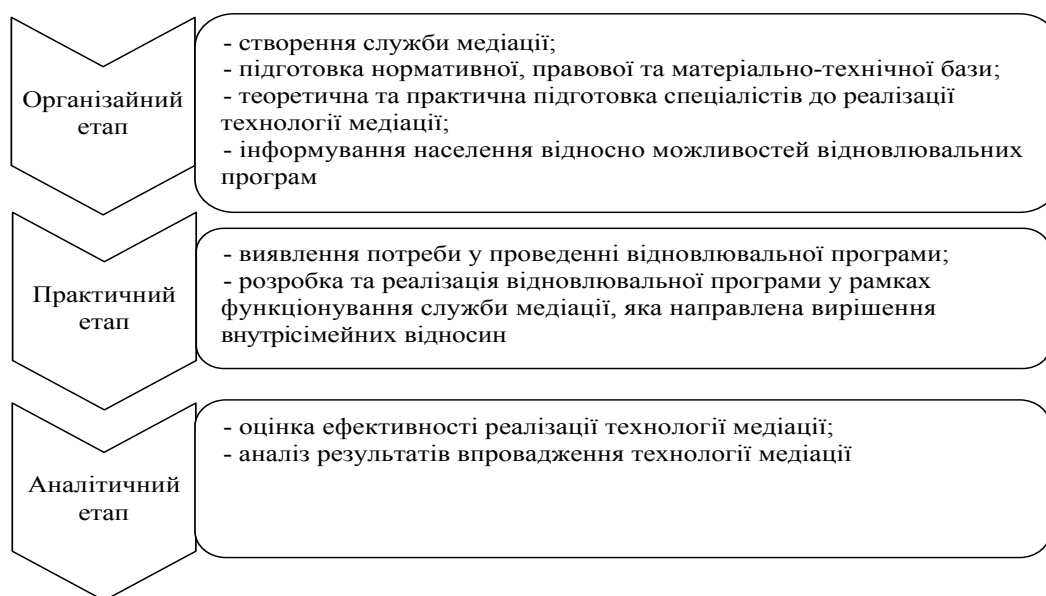

Рис. 2. Процес упровадження технології медіації

Джерело: розроблено автором

ін. Ефективність упровадження технології медіації залежить від отриманої користі для суспільства та орієнтується на такі досягнення, як: створення системи, яка дає змогу зацікавленим громадянам вільно використовувати медіацію для вирішення суперечок, конфліктних ситуацій; скорочення кількості здійснених неповнолітніми правопорушень; зменшення кількості родин, що розпалися.

Незважаючи на відсутність правового регулювання, що робить саму процедуру не зовсім зрозумілою для вітчизняного бізнесу, медіація має хороші перспективи розвитку в Україні. І хоча відсутність спеціального закону про медіацію негативно впливає на рівень довіри до цієї інституції, переваги медіації роблять цей інструмент вирішення конфліктів украй привабливим і перспективним. Однак упровадження медіації в правову систему України може супроводжуватися низкою проблем, серед яких – низька правова культура населення та несприйняття нової послуги як альтернативи традиційному судочинству, відсутність законодавчого

регулювання та фінансової підтримки, проблема вибору кваліфікованого медіатора.

Висновки з проведеного дослідження. Розбіжності інтересів існували протягом усього життя людства і будуть існувати надалі. Врегулювання цих розбіжностей часто потребує втручання з боку, і медіація як альтернативний метод вирішення спорів є яскравим прикладом того, як це зробити якісно й ефективно. Незважаючи на всі переваги медіації, запровадити її в Україні на даному етапі розвитку дуже проблематично. Для розвитку інституту медіації в нашій країні потрібно багато сил та часу, але, повертаючись до позитивних рис цього методу, можна впевнено сказати, що воно того варте. У нашій країні багато людей навіть не знають, що такий спосіб урегулювання спорів існує. Для цього потрібно проводити різні конференції та проекти щодо інформування про медіацію. Ураховуючи всі переваги медіації, можна впевнено сказати, що її треба впроваджувати в Україні, попередньо зробивши велику роботу, яка можлива лише за допомогою втручання з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Б.В., Пирогов А.И., Рыжов О.А. Политическая конфликтология : учебное пособие. Москва : Ижица, 2002. 400 с. URL: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>
2. Козер Л. Функции социального конфликта / пер. с англ. О. Назаровой ; Под. общ. ред. Л.Г. Ионина. Москва : Идея-пресс, 2000. 205 с.
3. Копайгора І.І. Історичні передумови виникнення поняття «соціальний конфлікт». *Форум права*. 2007. № 2. С. 79–82.
4. Бесемер Х. Медіація: Посередництво в конфліктах. Київ : Духовне пізнання, 2004. 176 с.
5. Бурдьє П. Социальное пространство и символическая власть / пер. с фр. В.А. Шматко. Москва : Socio-Logos, 1994. 288 с.
6. Соціологія / за ред. В.Г. Городяненко. Київ : Академія, 2008. 544 с.
7. United Nations Guidance for Effective Mediation. Annex to the report of the Secretary-General on Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution. UN. 2012. 26 p.
8. Тишукова С.Ю. Интеграция медиации в правовую культуру России. *Вестник Самарского муниципального института управления*. 2013. № 2(25). С. 117–124.
9. Нестерова В.Н. Специфика политических конфликтов и медиативные технологии как возможность их урегулирования. *Дискуссия*. 2016. № 8(71). С. 85–90.

10. Шмелев А.Н. Политическая медиация как способ разрешения международных и внутригосударственных конфликтов. *Вестник восстановительной юстиции*. 2013. № 10. С. 24–30.
11. Антонюк О.А. Міжнародна публічна медіація: у пошуках максимальної ефективності. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 348–354.
12. Полянська В.Ю. Медіація політичних конфліктів як інструмент гармонізації політичних відносин. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса*. 2014. Вип. 4–5. С. 121–129.
13. Єрьоменко Г. Медіація як спосіб вирішення суперечок. URL: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>

References:

1. Kovalenko B.V. (2002) Political Conflictology: Textbook. allowance for students. higher education. Establishments [Electronic resource] / Kovalenko B.V., Pirogov A.I., Ryzhov O.A. M.: Izhttsa, 400 p. Access mode: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>
2. Coser L. (2000) Functions of social conflict / Per. from English lang O. Nazarova; Under. total ed. L. G. Ionina. M.: Idea-press: Intellectual House. Prince, 205 p.
3. Копайгор І.І. (2007) Historical change of mind wining understanding of “social conflict”. Forum is right. No. 2. P. 79–82.
4. Besemer H. (2004) Media: Mediation in conflicts. K.: Spiritual knowledge, 176 p.
5. Bourdieu P. (1994) Social space and symbolic power / trans. with fr. Shmatko V.A. M.: Socio-Logos, 288 p.
6. Sociology (2008) / ed. Gorodianenko V.G. Kiev: Academ, 554p.
7. United Nations Guidance for Effective Mediation (2012) Annex to the report of the Secretary-General on Strengthening the role of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution. 26 p.
8. Tishukova S.Yu. (2013) Integration of mediation into the legal culture of Russia. Bulletin of the Samara Municipal Institute of Management, no. 2(25), p. 117–124.
9. Nesterova V.N. (2016) The specifics of political conflicts and mediation technologies as an opportunity to resolve them. Discussion. No 8(71). S. 85–90.
10. Shmelev A.N. (2013) Political mediation as a way to resolve international and domestic conflicts. Bulletin of restorative justice, no. 10, p. 24–30.
11. Antonyuk O. A. (2015) International Public Media: in the case of maximum efficiency. Chronicle of Kyiv University of Law. No. 2. P. 348–354.
12. Polyanska V.Yu. (2014) Mediation of political conflicts as a tool for harmonization of political issues. Scientific notes to the Institute of Political and Ethnic Studies. I.F. Kuras. Vip. 4-5. S. 121–129.
13. Єрьоменко Г. Mediakiya yak sposib virishennya superachka [Electronic resource]. Access mode: <http://innovations.com.ua/uk/interview/6/39/374>

E-mail: rvv.ddma@gmail.com